

ЕКОСИСТЕМНІ МОДЕЛІ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Лекція 6

Укладач – Купенко О.
В.

- Американські фахівці А.Пінкусм та А.Мінахан виокремили в житті індивіда найбільш значні системи:
  - неформальні (сім'я, друзі, сусіди);
  - формальні (політичні партії, профспілки тощо);
  - соціетальні (основні соціальні інститути – школа, правоохоронні органи тощо).
- Проблемні ситуації виникають якщо:
  - відсутнім є той чи інший вид систем;
  - людина не знає про існування системи, яка здатна їй допомогти (чи з певних причин не бажає скористатися допомогою);
  - включення людини в ту чи іншу систему створює для неї проблеми (наприклад, залежність);
  - конфлікт різних систем.

- У практиці соціальної роботи використовують різні варіанти системних моделей, одна з них системно-екологічна модель.
- Відповідно до цієї моделі люди постійно адаптуються до оточуючого середовища шляхом взаємних змін: індивіди змінюють середовище і, в свою чергу, змінюються під йогої впливом. Соціальні проблеми, що існують в суспільстві «забруднюють» соціальне середовище, знижуючи тим самим взаємну адаптацію. Порушення адаптаційного балансу втілюється в невідповідності між потребами людини та можливостями середовища.

Системно-екологічна модель соціальної роботи
надає певні методичні рішення для подолання
соціальних проблем

- Основатель Facebook Марк Цукерберг и его супруга Присцилла Чан пообещали отдать 99% акций своей компании на благотворительность в честь рождения дочери Макс. «В течение наших жизней мы отдадим 99% наших акций Facebook (на данный момент — порядка \$45 млрд), чтобы присоединиться ко многим другим в улучшении этого мира для следующего поколения», — написал Цукерберг в послании к своей новорожденной дочери. Супруги пообещали сфокусироваться на персонализированном обучении для детей, медицине и налаживании диалога в обществе.

- "Дорогая Макс, у твоей мамы и у меня пока нет слов, чтобы описать ту надежду на будущее, которую ты нам даешь..." - начал послание Марк.
- "Хотя заголовки часто фокусируются на плохом, во многом мир становится лучше. Здоровья улучшается. Бедности становятся меньше. Знания увеличиваются. Люди устанавливают связь между собой. Технологический прогресс во всех отраслях означает, что наша жизнь должна стать значительно лучше, чем наша сегодня." - написал Цукерберг.

2.12.201

3

Екокарта сім'ї*

- Мета – схематично зобразити сім'ю в її взаємозв'язках з іншими сім'ями, соціальними організаціями та інститутами:
  - зв'язки;
  - напруженість;
  - підтримка;
  - джерело емоційних ресурсів;
  - джерело матеріальних ресурсів.

* Техніка запропонована Аттеневом (Atteneave) та Хартманом (Hartman)

Екокарта сім'ї – це можливість виявити:

- ступень близькості між членами сім'ї;
- емоційно значимих для сім'ї людей;
- людей, які б насправді змогли б допомогти у розв'язанні сімейних проблем;
- причини, через які сім'я до цих людей не звертається;
- потенціал для координації зусиль професіоналів (вчителів, соціальних працівників, лікарів) та інших суб'єктів з оточення сім'ї.

Сама робота із створення екокарти сім'ї (відповідної діаграми) стимулює обговорення того, які ресурси наявні у цієї сім'ї для покращення її функціонування, які наявні джерела напруженості та конфліктів.

Умовні позначення для створення екокарти сім'ї

- Передавання енергії
- Відсутність сильного зв'язку
- Взаємний обмін енергією
- Конфліктні взаємини
- Передача матеріальних ресурсів
- Відсутність зв'язку

Завдання для самопідготовки 1

Побудуйте екокарту сім'ї з запропонованої ситуації.

Ми маємо справу з неповною сім'єю, що складається з матері Рити (розлучена з чоловіком Дмитром) і двох дочок Світлани і Катерини.

У Катерини є проблеми в школі, вдома і в стосунках із друзями.

Катя поводить як клоун, що часто стає джерелом конфліктів із вчителями. Директор і шкільний психолог розмовляють з нею і запрошують в школу Риту. У Каті є двоє друзів, які живуть в тому ж кварталі, з якими вона часом спілкується, вважаючи за краще їх шкільним приятелям.

Світлана - старанна учениця, вона добре відчуває себе в школі, де має коло друзів. У неї починає прокидатися інтерес до хлопчиків. Вона часто лає Катю, домінуючи над нею.

Дівчата люблять проводити час з сім'єю Дмитра.

Рита розлучена з Дмитром уже чотири роки. Вона обурена тим, що Дмитро безвідповідально ставиться до матеріального забезпечення дітей. Батьки Дмитра близькі з онуками, намагаються допомогти Риті в їх вихованні, а також матеріально. Однак Рита ображена на сім'ю Дмитра, внаслідок цього їй важко прийняти їх допомогу. Вона відхиляє всі спроби примирення.

Рита працює медсестрою, їй подобається робота, і її задовольняє зарібок. Хоча ідентифікованим пацієнтом є Катя, ясно, що саме Рита відчуває себе самотньо, знаходиться в ізоляції і найбільше потребує підтримки, будучи залученою в більшість конфліктів.

Описуючи проблему, Рита говорила про почуття розчарування. Вона відчувала, що втрачає контроль над своїми дочками.

Шкільна адміністрація часто просить Риту забирати Катю додому зі школи. Незважаючи на те, що це є проявом турботи з їхнього боку, Рита дратується і відчуває, що вона не виконує вимоги, які пред'являє їй школа. Співробітники школи активно намагаються вирішити проблему з Катєю.

Хоча в юності Рита приділяла чимало часу церкви, тепер вона не грає в її житті суттєвої ролі.

Сім'я Рити живе за 200 кілометрів від неї, і вони майже не бачаться.

У Рити є кілька друзів, і вона допомагає їм чим може (наприклад, ходить в магазин або няньчить маленьких дітей), однак їй самій незручно просити їх допомоги для себе.

Доповніть карту соціальними інститутами, які можуть бути корисні у вирішенні проблем сім'ї.

Базові запитання для побудови екокарти сім'ї

- «У вас велика родина?»
- «Ви працюєте?»
- «Ваші сусіди допомагають вам?»

- Далі - більш конкретні питання:
- «Чи близькі ви з членами вашої родини?»
- «Чи подобається вам ваша робота?»
- «Кого ви можете попросити про допомогу?»
- «Розкажіть про своїх родичів - де вони живуть, чим займаються?»
- «Як часто ви зустрічаєтеся, телефонуйте один одному, спілкуєтеся?»
- «Активно ви берете участь в житті церковної громади?»
- «Чи контактуєте ви з адміністрацією школи, в якій навчаються ваші діти?»
- «Чи є у вас сімейний лікар?»
- «Чи є у вас близькі друзі?»
- «Що чекають від вас ваші близькі, друзі, начальство?»

- Екокарта вказує на місце кожної людини в сім'ї та в ширшому метасімейному контексті.
- Завдання соціального працівника – створити навколо людини в складних життєвих обставинах мережу соціальної підтримки.

Kazak & Marvin (1984) і Kazak & Wilcox (1984) розробили концепцію мережі соціальної підтримки, визначивши для цієї мережі такі характеристики:

- **Розмір мережі** - це кількість людей, що надають сім'ї різноманітні види підтримки: духовну, медичну, психологічну, фізичну. Автори вказують, що чим більше соціальна мережа, тим вища ймовірність успішної адаптації.
- **Густота мережі** - ступінь, в якій члени соціальної мережі знають один одного незалежно від особи, яка перебуває в центрі мережі.
- **Проникність кордонів мереж різних членів сім'ї** - кількість членів мережі, яких знають і допомогою яких користуються всі члени сім'ї. Один з методів визначення проникності кордонів - попросити подружжя окремо скласти список мережі і подивитися, наскільки їхня списки співпадають.
- **Взаємність мережі** - ступінь симетричності емоційної та інструментальної підтримки, що втілюється в тому, наскільки ця підтримка йде в обидві сторони, тобто не тільки приймається, але й надається.
- **Багатовимірність мережі** - це кількість функцій, які виконуються членами мережі. Чим більше різноманітну допомогу здатні надати члени сім'ї, тим вище позитивний результат їх діяльності.

Милтон Селигман, Розалин Бенджамин Дарлинг. Обычные семьи, особые дети

Системный подход к помощи детям с нарушениями развития /

http://www.e-reading.club/bookreader.php/99747/Darling,_Seligman_-_Obychnye_sem'i,_osoby_e_deti.html

Групи самодопомоги

- Крім роботи з сім'єю іншою формою групової роботи для вирішення певних проблем є групи самодопомоги.
- Група самодопомоги являє собою більш чи менш формальну організацію непрофесіоналів, якій прагнуть досягти спільної ети заради блага для кожного учасника групи. Йдеться, як правило, про певні зміни в психології та поведінці учасників.

<http://gestaltclub.com/articles/stati/obshchaya-psikhologiya/2765-gruppy-samopomoshchi-mini-rukovodstvo-po-organizatsii>

Групи самодопомоги надають кожному учаснику більше впевненості завдяки такому:

- **Загальний досвід.** Певний тип загального досвіду або ситуацій є основою існування більшості груп самодопомоги. Ця спільність має кілька позитивних рис. Людей у таких групах зазвичай відразу і повністю розуміють, і тому вони не відчують себе психологічно самотніми. Крім того, спільність схиляє людей до зниження захисту і спонукає до саморозкриття.
- **Допомога іншим.** Принцип «помічник терапії» в групах самодопомоги говорить, що чим більше члени групи допомагають іншим, тим більше вони допомагають самим собі.
- **Постійна система підтримки.** Члени групи самодопомоги часто отримують від інших учасників підтримку, підбадьорення і похвалу. Насправді підтримка здійснюється цілодобово, якщо є можливість зв'язатися по телефону або іншими засобами.
- **Інформація.** Великий терапевтичний ефект приносить отримання інформації технічного порядку, а також елементів народної мудрості.
- **Отримання зворотного зв'язку.** В обстановці відкритості і щирості, типової для груп самодопомоги, поведінка учасників є доступною для спостереження та коментування іншими членами групи.
- **Навчання спеціальним методам.** Успішність вирішення проблем залежить від оволодіння спеціальними методами або технічними прийомами. Члени груп освоюють ці прийоми і вчаться постійно застосовувати їх, що забезпечує створення терапевтично цінного ефекту.

<http://gestaltclub.com/articles/stati/obshchaya-psikhologiya/2765-gruppy-samopomoshchi-mini-rukovodstvo-po-organizatsii>

Завдання для самопідготовки 2

- Застосуйте бенчмаркін для вивчення досвіду роботи груп самодопомоги за різними соціальними проблемами.